

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ТА ЕРГОТЕРАПЕВТІВ: СУТНІСНО-КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ

PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE PHYSICAL THERAPISTS AND ERGOTHERAPISTS: ESSENTIAL-COMPONENT ANALYSIS

Стаття присвячена проблемі формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів у процесі їхньої фахової підготовки в системі вищої освіти. Авторами публікації обґрунтовано сутність професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів і її значення для ефективної реалізації професійних функцій. Установлено, що сформованість професійної культури студентів спеціальності «Фізична терапія та ерготерапія» є результатом їхньої фахової підготовки, що має визначений зміст, форми й методи навчальної діяльності. Доведено, що формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів є процесом цілеспрямованим, що передбачає вплив на особистість студента. Означений вплив здійснюється інтегровано через мотиваційну, когнітивну, діяльну сфери майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії.

Обґрунтовано, що професійну культуру майбутніх фахівців фізичної терапії та ерготерапії можна розглядати як сукупність професійних та особистісних цінностей студента, його спрямованості на майбутню професію, фахової компетентності (знання й уміння) і професійно значущих якостей, що комплексно забезпечують ефективне здійснення фахової діяльності через реалізацію професійних функцій.

Виокремлено структурні компоненти професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів. До них зараховано ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльній, особистісний та оцінювально-рефлексивний. Проаналізовано зміст кожного компонента професійної культури. Ціннісно-мотиваційний компонент включає мотиви студентів до оволодіння професійною культурою, спрямованість на майбутню професію та їх цінності. Когнітивно-діяльній компонент охоплює систему фахових знань і вмінь для реалізації професійних функцій. Особистісний компонент передбачає наявність професійно значущих якостей як фахівця. Рефлексивний компонент включає здатність до оцінювання й самооцінювання власної професійної діяльності. Представлено взаємозв'язок між компонентами професійної культури та їх вплив на ефективну реалізацію професійної діяльності.

Ключові слова: фізичний терапевт та ерготерапевт, професійна підготовка, про-

фесійна культура, структурні компоненти професійної культури.

The article is devoted to the problem of formation of professional culture of future physical therapists and ergotherapists in the process of their professional training in the higher education system. The authors of the publication substantiate the essence of professional culture of future physical therapists and ergotherapists and its importance for the effective realization of professional functions. It is established that the formation of professional culture of students of the specialty "Physical therapy and ergotherapy" is the result of their professional training, which has a definite content, forms and methods of educational activity. It is proved that the formation of professional culture of future physical therapists and ergotherapists is a purposeful process that involves influencing a student's personality. The identified impact is implemented integrally through the motivational, cognitive, activity spheres of future specialists in physical therapy and ergotherapy.

It is substantiated that the professional culture of future specialists of physical therapy and ergotherapy can be considered as a set of professional and personal values of the student, his focus on the future profession, professional competences (knowledge and skills) and professionally important qualities that comprehensively ensure the effective implementation of professional functions.

The structural components of the professional culture of future physical therapists and ergotherapists have been distinguished. These include: value-motivational, cognitive-activity, personal and evaluative-reflexive component. The content of each component of professional culture is analyzed. The value-motivational component includes students' motives for mastering a professional culture, their focus on the future profession and their values. The cognitive-activity component encompasses a system of professional knowledge and skills for the exercise of professional functions. The personal component implies the presence of professionally significant qualities as a specialist. The reflective component includes the ability to evaluate and self-evaluate one's professional activity. The relationship between the components of professional culture and their influence on the effective realization of professional activity is presented.

Key words: physical therapist and ergotherapist, professional training, professional culture, structural components of professional culture.

УДК 378.09:796

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.34>

Федірчик Т.Д.,

докт. пед. наук, професор,
декан факультету педагогіки, психології
та соціальної роботи

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Бражанюк А.О.,

аспірант, асистент кафедри фізичної
реабілітації та ерготерапії

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Інтеграція України в європейський простір змінює підходи суспільства до розуміння людини як найвищої цінності й визначення пріоритетних напрямів державної політики щодо створення умов для профілактики, збереження та зміцнення її здоров'я. Відповідно, з'явилася нагальна потреба у формуванні високопрофесійних фахівців галузі

«Охорона здоров'я», зокрема фізичних терапевтів та ерготерапевтів, які володіли б професійною культурою як запорукою успішності реалізації фахових функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки накопичений значний досвід з вивчення проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців

у процесі навчання у вищій школі, що представлений такими ученим, як С. Артюнов, І. Зарецька, І. Ісаєв, Є. Климов, Л. Коган, які розкривали сутність, складники й умови її формування в студентів. Формування фахівця з фізичної культури, реабілітації терапії, ерготерапії досліджували Н. Белікова, Р. Карпюк, Є. Приступа, Л. Суценок, О. Міхеєнко, Ю. Лянной та ін., які розглянули різні аспекти змісту, форм, методів професійної підготовки таких фахівців у процесі навчання їх у закладі вищої освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас теоретичний аналіз наукової літератури з означеної проблеми засвідчив, що формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів у процесі фахової підготовки не було предметом окремого наукового дослідження, що зумовлює актуальність і доцільність його вивчення.

Мета статті – на основі структурно-змістового аналізу розкрити сутність поняття «професійна культура майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів» та обґрунтувати її компоненти, що забезпечують високий рівень професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вимоги до професійної діяльності фізичних терапевтів та ерготерапевтів на сучасному етапі реформування українського суспільства підвищуються й перебувають не лише в діяльній, а й особистісній площині. Сучасний фахівець з фізичної терапії та ерготерапії повинен бути конкурентоспроможним, що вимагає від нього інноваційного підходу до виконання професійних функцій; уміння працювати в міждисциплінарній команді для забезпечення якісного результату впливу на клієнтів; знань новітніх реабілітаційних технологій і здатності їх застосовувати в практичній діяльності з метою профілактики та корекції рухових дій людей.

Готовність майбутнього фахівця до якісної реалізації професійної діяльності визначається сформованістю його професійної культури. Сучасні дослідники приділяли неабияке значення вивченню проблеми професійної культури, розкриттю її сутності й структури. Однак, як засвідчують результати їхніх досліджень, єдиного тлумачення наукового феномена «професійна культура» не існує.

Так, аналіз довідкової літератури (словники, довідники, енциклопедії) указує на те, що поняття «професійна культура» в більшості з них відсутнє. У більшості є тлумачення понять «професійна підготовка», «професійна освіта» тощо. Лише в Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка звертається увага на те, що культуру можна розглядати як рівень освіченості чи виховання людини, а також як рівень оволодіння певною галуззю знань [5, с. 182].

Дослідник С. Дружилов, вивчаючи питання професійної культури, доходить висновку, що це

культура професійного співтовариства чи представника певної професії, яка, по-перше, охоплює способи організації професійної діяльності, що включають професійні цінності, норми, переконання, а по-друге, є результатом професійної самоідентифікації [1, с. 5].

Учена А. Капська визначає професійну культуру фахівця як сукупність знань, умінь, навичок у поєднанні з особистісними якостями [3].

Дослідниця Ю. Чернова, розкриваючи сутність професійної культури фахівця, указує на її інтегративний характер, що проявляється в культурі особистості й культурі діяльності [6, с. 57].

Цікавим є підхід до розуміння сутності професійної культури вченого Л. Когана, який вважає, що це поняття прямо пропорційне накопиченню професійного досвіду фахівця, який передбачає формування та удосконалення системи професійних знань і вмінь, що формує професійну зрілість.

На нашу думку, заслуговує на увагу тлумачення професійної культури вченою С. Ісаєнко, яка вважає, що вона є цілісним особистісним утворенням, сутність якого проявляється через діалектичний зв'язок усіх її елементів з погляду аксіологічного, діяльнісного та особистісного підходів [2, с. 28].

Професійну культуру майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів доцільно розглядати ієрархічно як похідну наукових феноменів «культура», «культура особистості», «професійна культура».

Не менш важливим, на нашу думку, під час розгляду професійної культури майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії є необхідність і доцільність співвіднесення її із системою фахових компетенцій, що визначені Стандартом підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 227 «Фізична терапія та ерготерапія» [4], а також із професійно значущими якостями, що мають бути сформовані в такого фахівця.

Так, з урахуванням теоретичного аналізу під професійною культурою майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів розумітимемо інтегровану характеристику особистості фахівця, що синтезує його професійні мотиви й цінності, систему фахових компетентностей (знань, умінь, навичок), професійно значущих якостей, які дають змогу здійснювати професійну діяльність на високому рівні реалізації фахових функцій на основі рефлексії та саморозвитку.

На основі структурно-змістового аналізу нами розглянуто структурні компоненти професійної культури майбутнього фахівця з фізичної терапії та ерготерапії.

До компонентів зараховано ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльній, особистісний та оцінювально-рефлексивний. Кожен із компонентів має свої елементи і зміст.

Так, ціннісно-мотиваційний компонент включає таке:

– мотиви студентів до оволодіння професійною культурою для виконання професійної діяльності на якісному рівні;

– спрямованість на майбутню професію з усвідомленням її значимості для профілактики та збереження здоров'я людини;

– загальнолюдські та професійні цінності студентів як майбутніх фахівців, що визначають поведінку фахівця в професії.

Когнітивно-діяльнісний компонент охоплює систему фахових знань і вмінь, що необхідні для реалізації професійних функцій, які формуються в процесі теоретичної та практичної підготовки студентів через використання різних технологій, форм, методів навчання.

Особистісний компонент передбачає наявність професійно значущих якостей як фахівця, таких як цілеспрямованість, системність, комунікативність, емпатія, чуйність, толерантність, наполегливість, організованість тощо.

Рефлексивний компонент включає здатність до оцінювання професійної діяльності інших і самооцінювання якості й рівня власної професійної діяльності з орієнтацією на саморозвиток для професійно-особистісного самовдосконалення.

Між компонентами професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів існує тісний взаємозв'язок, що вимагає одночасної їх сформованості для ефективної реалізації професійної діяльності.

На нашу думку, наявність професійної спрямованості й мотивів до оволодіння професією прямо впливає на активність студентів у засвоєнні системою фахових компетентностей, а сформованість професійно значущих якостей – на якість реалізації професійних умінь на практиці. Разом із тим здатність вивчати й оцінювати професійну діяльність фізичних терапевтів-практиків і самооцінювати власну діяльність дасть змогу майбутнім фахівцям не лише професійно вдосконалюватися в процесі навчання в університеті, а й відчувати потребу означеного процесу під час роботи в закладах охорони здоров'я.

Формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів у процесі

фахової підготовки вимагає створення визначених педагогічних умов, які мають бути спрямовані на вдосконалення змісту, форм, методів професійної освіти, створення сприятливого освітнього середовища у процесі як теоретичного, так практичного навчання студентів.

Висновки. Отже, теоретичний і структурно-змістовий аналіз дає можливість стверджувати, що професійна культура майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії є базовою умовою готовності їх до виконання професійних функцій у практичній діяльності. Професійна культура є інтегрованою характеристикою фахівця як особистості та як професіонала.

До структури професійної культури фізичних терапевтів та ерготерапевтів входять особистісні (мотиви, спрямованість, цінності, професійно значущі якості) й діяльнісні (професійні знання, уміння, навички, здатність до рефлексії) компоненти.

Означена публікація не вичерпує проблему дослідження. Подальшого вивчення потребують питання зарубіжного досвіду формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів та ерготерапевтів; педагогічних умов для ефективної фахової підготовки щодо формування професійної культури майбутніх фізичних терапевтів; організації різних видів практики таких студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дружилов С.А. Психологические проблемы профессионализма и профессиональной культуры специалиста. Новокузнецк : ИПК, 2000, 127 с.
2. Ісаєнко С.А. Формування професійної культури у студентів : навчальний посібник. Київ, 2009. 120 с.
3. Капська А.Й. Соціальна робота : навчально-методичний посібник. Київ : УДЦССМ, 2000, 220 с.
4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2018). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/19/227-fizichna-terapiya-ergoterapiya-bakalavr.pdf>.
5. Український педагогічний словник / за ред. С.У. Гончаренка. Київ, 1997. 376 с.
6. Чернова Ю.К. Профессиональная культура и формирование ее составляющих в процессе обучения. Москва, 2000, 230 с.